
др Зоран КЕКОВИЋ¹

Еко-тероризам – између хипотетичности и стварности

Eco-Terrorism Between the Hypothesis and the Reality

Сажетак

Карактеристике савремених конфликта су такве да чине веома повредивим животни простор и његове основне квалитете.

Ограничавајући фактори употребе војне силе на крају 20 века релативизирали су њене учинке као средства за остваривање политичких циљева, али не и психолошке ефекте селективне примене савремених форми насиља у облику организованог тероризма. За савремене форме тероризма карактеристична је његова свеprisутност и глобални карактер, организованост по националној и верској основи, спремност на масовно саможртвовање и непредвидивост узрочно-последичног временског и просторног следа јављања ове деструктивне појаве што нимало не умањује атрибут његове организованости.

Карактеристике савременог тероризма дели и еко-тероризам, испољавајући се на разне начине и у разним ситуацијама: путем непосредне контаминације и уништавања животне средине и природних ресурса (екоцид); застрашивањем НБХ средствима; тровањем бојним отровима и хемијским средствима; контаминацијом воде и хране; изазивањем заразних болести које се шире епидемијски; али и неким савременим формама међународног еколошког терора у виду “извоза прљаве

¹ Doc. dr. sci., Виша школа унутрашњих послова – Земун, Србија

технологије". Ма колико деловао насумично, управо, то га чини иманентним својством савремених конфликта. У раду су дата структурална тумачења конфликтних стања и супротстављених интереса у савременом свету са становишта могућности испољавања постојећих и нових појавних облика еко-тероризма.

Кључне речи: тероризам, животна средина, екологија, облици еко-тероризма

Антагонизам интереса

"Мир је мање мирољубив данас него пре једног века, јер су супарништво држава и такмичење идеологија у упоредном порасту. Велики рат би био страшнији но и у једном другом раздобљу, не зато што су људи гори, већ зато што су ученији."²

Тако је Ремон Арон писао о ери нуклеарног надметања чији су главни актери били поседници нуклеарног арсенала. Док је нуклеарни потенцијал био привилегија богатих, данас, уместо биполарне структуре светске моћи, тероризам као планетарно зло представља једначину са великим бројем непознатих. Основне супротности међународних односа и међународна униполарна структура, чији је основни атрибут глобализација, изнедрили су антиглобализацију као идеолошки оквир који окупља противнике глобализације. Сматра се да су антиглобализациони процеси у неразвијеном свету подстакнути занемаривањем реалности сиромашних земаља. Угрожавање еко-ресурса тих земаља и њихова контаминација чине неупотребљивим извозне пољопривредне артикле. С друге стране, терористичке групе, мрежу терора било финансијског, милитантног, догматског или образовног заснивају на слабостима глобализације упретеним у њене симболе. Данас су то урбани центри, сутра могу бити природни ресурси и екосистеми. Такво веровање је подстакнуто предностима ангажовања невојних средстава.

Окупљајући неразвијене земље и незадовољне социјалне слојеве развијених, тзв. глобализација "одоздо" нема јединствене политичке, културне, верске и друге атрибуте.

² Ремон Арон, Мир и рат међу нацијама, издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 2001. , стр. 763

Повећавање разлике између богатих и сиромашних, доводи нас до спознаје о непрестаном ширењу круга сиромашних и појаву све већег броја суверености. Она није мерена традиционалним појмовима политичке независности и економске самосталности, већ капацитетом фрустрираности на тековине глобализације и располагањем ефективном моћи државе да оружјем тероризма самостално води рат. Таквим оружјем располажу државе, али и терористичке групе подржаване од државе и појединци. Уместо пролиферације нуклеарног оружја, имамо пролиферацију хемијског и микробиолошког оружја као “сиротињске атомске бомбе”. Спонтано се намеће проблем еко-тероризма, у филозофском смислу, и као онтолошка и као аксиолошка категорија.

У мултиполарној структури светског тероризма не поставља се питање да ли је претња екотероризмом реална или хипотетична. Разлика између извесности и неизвесности мерљива је одговором – “не ако, него кад”.

Са аксиолошког становишта, беспредметно је питање оправданости његове употребе сходно стратегији глобализације или каквим другим политичким околностима. Одговор на питање, не ствара ли поседовање тог оружја у рукама много сиромашних држава “морално неприхватљиву опасност од катастрофе”, треба да дају и богати и сиромашни. “Да ли је с моралног становишта горе угрозити здравље људских бића која још нису дошла на свет, него здравље живих”³, је приговор који се, преведено са језика глобализације и антиглобализације, може упутити протагонистима *еко-терора* и *еко-тероризма*, било да је у питању одмазда или спровођење рационалне стратегије. Практични одговор на ово питање је имплицитно дат и његова корисност је потврђена тиме што постоји. О аксиолошким питањима његови протагонисти су престали да полемишу одабиром стратегије, јер еко-тероризам, као уосталом и тероризам, за разлику од отворене и неограничене примене оружаног насиља, не конфронтира његове носиоце са негативним публицитетом.

Рационалност терористичке стратегије путем еко-тероризма може се изразити питањем: које користи нека држава може очекивати од еко-тероризма? Који му то политички,

³ исто, стр. 605

економски и други циљеви дају предност као средству насиља у односу на остале видове тероризма? Зашто еко-тероризам и еко-терор као оружје богатих ако се свет суочава са претњом апсолутне пренасељености која ће оживети борбу за ресурсе, сировине и сам простор? Шта оправдава еко-тероризам и еко-терор као средство одвраћања или реваншизма, а шта као средство застрашивања?

У природи ових питања садржано је полазиште да су главне противречности савремених међународних односа садржане у разлици између развијеног и неразвијеног света, а да су остале супротности интереса само изведене. Због тога еко-тероризам може представљати и оруђе глобализације и антиглобализације. Да би елаборирали овај став, потребно је претходно дати приближне појмовне одреднице и указати на неке појавне облике еко-тероризма.

Еко-тероризам – прошлост, садашњост, будућност

Еко-тероризам дели све карактеристике савременог тероризма. Политички мотивисан, може узети облике државног и међународног тероризма, према томе да ли се државе или одређене друштвене групе, међусобно повезују и организују на националној, економској, етничкој, верској или другој основи ради постизања одређених циљева. У свим случајевима организованог тероризма државе се појављују непосредно као организатор, финансијер и носилац систематског насиља путем еко-тероризма или му на разне начине пружају подршку. Одредница *еко* означава првенствено начин на који се овај вид тероризма испољава: претњом или угрожавањем здравља и живота људи, непосредно или деградацијом и контаминацијом природних ресурса и еко-система.

Предоминацијом фактора "животна средина" у односу на остале конститутивне елементе простора као фактора оружане борбе, дошло је до реструктурирања интересовања протагониста стратегије посредног наступања ка квалитативним елементима простора од значаја за постизање жељених циљева.

Употреба нуклеарно-хемијско-биолошких (НХБ) средстава, као инструмента екоцида, са циљем деградације животне средине противника дошла је до изражаја у појединим

оружаним конфликтима после Другог светског рата.⁴ Објекти дејства оружаних снага били су привредни центри и сировински извори противника.

Због лимитирајућих чинилаца отворене и непосредне употребе средстава екоцида, данас се исти циљеви постижу другачијом стратегијом. Она укључује, по начину на који се изводи, еко-тероризам као индиректан и директан метод еколошке субверзије. У првом случају говоримо о неселективном или тзв. насумичном тероризму и изазивању опасности најширих размера (тзв. колатерална штета). Много је опаснији селективни терористички акт и у основи су два његова вида. Први је непосредна, али систематска и камуфлирана примена хемијског, биолошког и нуклеарног оружја мале снаге, али није искључена ни могућност употребе геофизичког оружја као савремене форме државног тероризма, па и достигнућа генетског инжињеринга у сличне сврхе (етничка оружја). У другом случају, на мети тероризма су хемијска, нуклеарна постројења или постројења за производњу биолошких агенаса.

У савременим условима, стране које прибегавају непосредној примени РХБ агенаса, користе их као средство одмазде и реваншизма. Често цитирана изјава Садама Хусеина да ће употребити биолошко оружје као одмазду за хемијски или нуклеарни напад на Ирак одражава потенцијалне ризике употребе овог оружја као средства одмазде. Међутим, овакве отворене изјаве данас се више користе у функцији одвраћања, а страна која се служи овим оружјем, из страха да не компромитује државну политику и стратегију, најчешће то чини преко индиректних извршилаца – терористичких група и појединаца. Са друге стране, ризици одмазде објашњавају стрепње америчке администрације за време операције “Пустињска олуја” од биолошких напада, како на своје оружане формације у ратном региону, тако и на грађане у Америци, па и на усеве и сточни фонд као важне извозне артикле. У том погледу, америчка стратегија је далеко отворенија. У очекивању могућих напада, амерички команданти на терену су разрађивали могућност

⁴ Користећи бојне отрове – дефолијанте, САД су у Куби и Вијетнаму уништавале плантаже шећерне трске, пиринчана поља и шуме, не би ли сломили морал становништва, пресекали изворе снабдевања и на тај начин олакшали сламање отпора.

нуклеарне одмазде, па чак и превентивних удара на биолошке бункере и фабрике за производњу биолошких агенаса.

Нуклеарна, хемијска и друга постројења нису сама по себи оружје, али то могу бити у зависности од тога ко и како их користи. Полазећи од прости чињенице да је можда ефикасније уништити фабрике у којима се прави оружје, него само оружје, дистанциони удари на високо-ризична индустријска постројења означени су у војно-политичкој терминологији као акт *државног тероризма*, при чему држава која стоји иза оваквих аката отворено наступа са позиција силе. Побољшање прецизности ракетног наоружања и могућност да се на привредне објекте и зоне дејствује и без присуства оружане силе помогло је да се превазиђу ограничења непосредне примене бојних отрова и средстава за масовно уништавање, као класичних форми екоцида. Тиме се удвостручују негативни ефекти. Нападнута страна се лишава производње и могућности реципрочне употребе најразорније ратне технике којом се аналогним мерама могу парализати ратни потенцијали нападача. Уз то, наносе се губици у живој сили и уништавају природни ресурси и животна средина као фактор одбрамбене виталности и услов преживљавања становништва.

Бомбардовањем СР Југославије бивају прекршене све декларације и конвенције УН о животној средини јер се суочавамо са њеним непосредним загађивањем и рушећим дејством експлозије пројектила, као и великим пожарима који се развијају одмах након експлозије грађевинских, војних и других објеката. Сваки пожар је опасност за живи свет у његовој околини, јер се, нарочито у неповољним временским условима, нагомилавају велике количине угљенмооксида, чађи и пепела као једних од основних продуката сагоревања, али и киселих гасова који формирају облак.

Авијација НАТО је приликом бомбардовања СР Југославије користила авионе А – 10 Thunderbolt који у својим борбеним комплетима за авионски топ 30 м имају муницију са зрном израђеним од осиромашеног урана У₂₃₈.⁵

⁵ Муниција од осиромашеног урана је први пут употребљена у Заливском рату 1991. углавном као топовско зрно за тенк МА 1А1 Abrams калибра 120 мм и авион А – 10 Thunderbolt калибра 30 мм. Према подацима, које је објавио Војни институт за заштиту

Утицај бомбардовања био је непосредан на свим местима експлозије, док се посредан утицај огледа у уништавању објеката који имају штетно дејство по ваздух, воду и земљиште. ⁶ Такве су, примера ради, биле последице напада на панчевачку хемијску индустрију и рафинерију нафте, почев од 12. 04. 1999. год. Разарањем складишта мазута ДП "ХИП Азотара", погона ВЦМ (винил-хлорид-мономера) у "ХИП Петрохемија", као и постројења Ц-2200 вакум дестилација, дошло је до тешких загађења ваздуха у Панчеву и околини када је дневна просечна концентрација амонијака износила $112 \times 10^{-9} \text{kg/m}^3$ (гранична вредност емисије је $100 \mu\text{g/m}^3$). Најтеже еколошке последице проузроковане бомбардовањем које се могу окарактерисати и као катастрофа догодиле су се 18. 4. 1999. и то у време када су хемијска постојења била, углавном, онеспособљена за рад. Тада је погођен резервоар (100т) и 3 вагонске цистерне (по 30т) који су садржали винилхлоридмономер - супстанцу са канцерогеним и мутагеним својствима. Рафинеријски и петрохемијски облаци, који су се формирали бомбардовањем наведених постројења, су садржали угљенмоноксид, сумпорне и азотне оксиде, полицикличне ароматичне угљоводонике и продукте сагоревања винилхлоридмономера и етилендихлорида и друге супстанце. За време кише настајале су хлороводонична и азотаста киселина и амонијумхидроксид што је представљало додатну опасност за човека, биљке и животиње. ⁷

Сем нафтних постојења, бомбардована су и складишта и резервоари нафтних деривата (96 пута), као и бензинске пумпе (14 пута). Тако се нафта у време сетве излила на обрадиве површине (околина Лесковца), које су уништене и неупотребљиве за пољопривредну производњу за дужи низ година. Такође су бомбардована и гасна постројења предузећа "Прометгас" у Новом Саду, складиште

окоLINE (УСАЕПН), у овом рату је употребљено више од 14000 оваквих зрна.

⁶ У Ед мемоару, о коришћењу нехуманог оружја НАТО на СРЈ, који је објавило Савезно министарство за инстрaне послове се каже: "Од 24. марта до 10. јуна 1999. године на територији Републике Србије, НАТО авијација је извршила 109 напада у којима је бачено 156 контејнера са око 37440 касетних бомби." Како је познато, употреба касетних бомби је забрањена међународним конвенцијама.

⁷ Екстремне вредности штетних материја забележене су у периоду април-мај 1999. године.

"Енергогаса" у Нишу, "Нафтагас-плинара" и магистрални гасовод у Новом Саду, "Нафтагас-Чачак", гасна станица у Јагодини и сабирна гасна станица "НИС" у Србобрану.⁸

Програмом за животну средину УН, 1998. година је проглашена годином заштите озонског омотача. Међутим, у току бомбардовања емитоване су супстанце које имају негативан утицај на озонски омотач. С обзиром да се ваздух шири, овај ефекат ће се испољити и над другим државама и то свакако јаче где је нижа температура ваздуха.⁹

Овом приликом треба имати у виду више *врста ограничења* са којима се суочава нападач. Оправдано се поставља питање одговорности држава и политичких вођа за акте који се организују на њиховој територији или са ње. Искуство је потврдило да је међународна јавност недељива у осуди намерно или ненамерно изазваних еколошких катастрофа. Данас се дистанциони удари на разна постројења и асиметрични рат према земљама које их поседују правдају потребом да се неке државе лише опасног оружја које могу злоупотребити.¹⁰ Политичке вође земаља које се оптужују за терористичке акте користе могућност да се дистанцирају од екстремних акција својих сународника који делују самостално и против њихове воље, истичући то као чин одмазде и оданости својој држави и вери. За разлику од државних руководстава, питања оправдавања терористичких аката не брине терористичке групе које предности животне средине као оружја користе као *герилску тактику*.

Друго ограничење намеће потреба да нападач физички запоседне територију, која је до тада била предмет његовог разарања и користи природне и економске ресурсе територије за сопствене потребе. Стратегија и тактика употребе снага и средстава НАТО коалиције на Косову је

⁸ Осим бомбардовања оваквих објеката који захтевају посебне мере предострожности, животна средина је угрожавана и самим летећем авиона који су за сваки свој лет уништавали око 100 т кисеоника из атмосфере. Издувни гасови авиона садрже азотсубоксид, који има утицај на стварање "озонских рупа".

⁹ Концентрација ултраљубичастог зрачења мерена у јуну месецу 1999. године у Немачкој је изражена фактором 10, док је у СРЈ изражена фактором 9, 45. Фактор концентрације ултраљубичастог зрачења који има вредност изнад 7 већ се сматра опасним.

¹⁰ Сматра се да, када о томе говори, председник САД мисли на Северну Кореју, Ирак и Иран.

запала у тешкоће, јер је суочена са безбедним запоседањем и експлоатацијом територије која је претходно била изложена ефектима осиромашеног уранијума. Иако се хемијска и биолошка оружја сматрају идеалним за масовно уништење или онеспособљавање јер не остављају за собом материјална разарања, због могућности да се окрену против нападача, ограничена су на употребу против удаљеног непријатеља.¹¹

Надаље, руководећи се хладноратовском логиком да је "непријатељ мог непријатеља мој пријатељ" земље које располажу оваквим оружјем услед ризика да ће га употребити често одвраћају и потенцијалне савезнике међу опозиционим групама земље која се напада, или међу њеним суседима. На тај начин се војна и дипломатска стратегија сударају са другим опречним захтевима тих држава.¹²

Пажњу заслужује и само поседовање нуклеарног, хемијског и биолошког оружја као средства претње суседима. Ирачки утицај у региону зависио је од тога колико је у стању да застрашује своје суседе. Предности очувања тог оружја оцењене су важнијим од губитка милијарди долара од нафте, чиме се мерило скидање забране куповине нафте од Ирака у замену за затварање постројења за производњу оружја за масовно уништавање.

Од замишљеног политичког циља зависи избор одговарајуће терористичке стратегије као еколошке субверзије, при чему издвајамо диверзантско-терористичка дејства и "специјалне операције" убачених герилских група. Тежишни смисао ових активности не састоји се у директној намери да се изазове еколошка катастрофа. Реч је о покушају да се, у функцији политичких, економских и психолошких притисака, уцени политичка власт и претњом екоцидом изазову нереди, штрајкови и друга кризна стања.

¹¹ Војни званичници су на основу извршених анализа после рата Ираку били принуђени да признају да су, као последица ракетирања једног ирачког складишта у коме се налазило хемијско оружје, на десетине хиљада савезничких војника били изложени нервном гасу.

¹² Цена одржања крхке коалиције која је укључивала и арапске суседе Ирака, из тих разлога је одвраћала амерички политички врх да одговори нуклеарном одмаздом на потенцијалне хемијске и биолошке нападе Ирака, уз образложење да се то може извести и конвенционалним оружјем.

Диверзантско-терористичка дејства могу изводити и нерегуларне терористичке групе, екстремне политичке организације и удружења, појединци - криминалци и фанатици. Осим остваривања класичних војних преимућстава, њима се слаби морал противничке војске и становништва, што негативно утиче на борбену готовост и одбрамбену способност неке земље.

Увек постоји могућност да терористичке групе поседну високо ризична индустријска постројења. Обеспокојавајуће делују и саме претње неурачунљивих терориста и група фанатика, који, заузимањем и поседањем виталних привредних и стратешких објеката, потенцијално опасних по животну средину, изазивају одређена психолошка стања код људи и инструментализују јавност за политичке циљеве и интересе. Код уништавања појединих постројења, може постојати намера да се тим путем контаминира и сопствена животна средина и територија и спречи њена брза експлоатација. Ове мере комбинују се најчешће са евакуацијом економских ресурса на мање угрожена подручја. Карактеристичне су за приграничне појасеве са великом вероватноћом брзе експлоатације и поседања нападнуте територије. Примењене су у рату у Персијском заливу, уништавањем петролејских терминала на кувајтском пограничном фронту.

Заједничка карактеристика диверзантско-терористичких дејстава у савременим условима јесте да добијају обележје интегралних дејстава по начину извођења, циљевима и објектима напада. Због тога, има смисла говорити о тзв. "специјалним операцијама". "Специјална операција" коју чине интегрална диверзантско-терористичка дејства према привредно-стратешким објектима може имати следећи сценарио:

- убацивање "специјалних тимова" са прецизно утврђеним и увежбаним задацима са циљем формирања "герилских снага" на територији индустријске зоне;
- успостављање контакта са "лојалним" радницима и месним становништвом, експлоатацијом ефеката претходно обављеног обавештајног и психолошко-пропагандног продора;
- формирање разних диверзантско-терористичких, полувојних и војних формација. Зависно од нивоа агресивних аспирација, те акције могу изводити и

самостално делови оружаних састава непријатеља, формирани од разних видова и родова оружаних снага (интервидовске структуре) ;

- предузимање диверзантско-терористичких акција у виду претње, подметањем експлозива, изазивањем пожара или рушењем пољопривредних, индустријских и других привредних објеката, са неселективним последицама по човека и животну средину.

Без обзира на протагонисте, активности еколошке субверзије припремају се и повезују у комплекс обавештајних и психолошко-пропагандних активности са ослоном на обавештајне системе држава и међудржавних организација. На основу прелиминарних обавештајних процена, усмеравају се *обавештајни захвати* према конкретним објектима. Најчешће су то стратешки привредни објекти на урбаним подручјима, повољни са становништва иницирања и радикализовања деструктивних еколошких и других појава. Такође, пожељно је да је становништво угроженог подручја, с обзиром на социокултурне и економске карактеристике тог подручја, подложно психолошко-пропагандним притисцима и уценама. Смисао обавештајног продора је да се ослоном на унутрашње политичке снаге, путем "специјалних операција", изазивају или усмеравају кризне ситуације у појединим индустријским зонама, актуелизовањем одређене еколошке проблематике подручја. Психолошко-пропагандним речником, животна средина се појављује као фактор којим се манипулише свешћу људи, са крајњим циљем постизања одређених политичких и војних ефеката.

Носиоци терористичких аката према привредно-стратешким објектима, као потенцијалном извору угрожавања животне средине, рачунају на психолошке ефекте угроженог становништва коме се прети извршењем екоцида. Уколико овакве активности остају на нивоу претње и имају само тенденцију застрашивања, даје им се шири публицитет и потеже за разним притисцима уцењеног политичког руководства (које доноси одлуку) . Истовремено, ствара се таква психолошка клима, која ће утицати да постављени захтеви наиђу на подршку локалног становништва или становништва шире околине, коме непосредно прети опасност од еколошке катастрофе.

Данас се све више говори и о *међународном еколошком терору*, под којим се подразумевају разне субверзивне активности у *економској и технолошкој сфери* усмерене на подривање и слабење политичких, моралних и економских основа друштва. Примена ових неконвенционалних облика силе је могућа у условима њихове идентификације са феноменом кризе којом се они легитимишу и прикривају своју субверзивну садржину.

Има више форми овог терора.

Једна је део економске стратегије развијених земаља према некој земљи или групи земаља и обично се најпре манифестује на спољно-политичком плану инструментима економске политике земље која их примењује. Ова мера заснива се на комплементарности економских и еколошко-субверзивних средстава и циљева којом се економским средствима производе далекосежне еколошке последице. Условно речено мирнодопска, стратегија *извоза "прљаве технологије"* неразвијеним земљама њихову животну средину потенцијално чини рањивом. У почетку је извоз "прљаве технологије" био мотивисан потребом најразвијенијих земаља да извозом застареле технологије сачувају од загађења властиту животну средину. У данашње време се о овом облику економског рата све више говори као о новом облику међународног еколошког терора, који се манифестује у металургији и хемијској индустрији. Примењује се пошто се претходно установи међудржавна економска размена, на начин који је пенетриран обавештајном делатношћу према руководећим политичким и економским структурама земље увозника.¹³

Други облик "еколошког терора" са далекосежним негативним последицама је *одлагање опасног отпада*. Самим тим што су њиме угрожене мање развијене или неразвијене земље и одвија се "мимо очију народа", производи латентну несигурност код становништва због могућности контаминације природних ресурса. С друге стране, увек постоји опасност да депои у којима се одлаже нуклеарни и други отпад буду изложени деструктивним и неконтролисаним утицајима геофизичких промена.

¹³ Увоз "прљаве технологије" често се користи као алиби за намерно проузроковане индустријске акциденте.

Страх од еколошког терора присутна је и у ратним условима. Сама могућност да се употребом забрањених средстава борбе или уништавањем капацитета у којима се производе или складиште токсичне и радиоактивне супстанце наносе страховити губици у живој сили, живом свету и економским ресурсима, појављује се као чинилац претње политичким вођама "некооперативних" држава, политичке покорности и рушења њиховог кредибилитета код становништва због опасности контаминације животне средине. Економско-технолошки аспекти еколошке субверзије могу бити "претходница" класичном рату, његов саставни део или потпуно самостална појава у различитим просторно-временским димензијама. Због њихове индиректности, тешко је идентификовати систематски карактер таквих активности, самим тим, одредити ефикасну и јединствену контрастратегију.

Нека питања од значаја за еко-тероризам

Употреба животне средине као оружја против земље или групе земаља могућа је под условом да се установи "праг осетљивости" и стрпљења противничке стране и међународног јавног мњења. Постоји глобални интерес да се очува животна средина, због чега се политичка база која стоји иза оваквих притисака, због опасности да не буде компромитована, настоји оградити од њих, како би се створио привид о раскораку између званичне политике и делатности "специјалних снага". Колико год да су хипотетични, различити примери упућују на закључак да је злоупотреба животне средине у ратне и нехумане сврхе сасвим извесна. Употреба микробиолошког оружја после терористичког напада на Америку променила је схватање и филозофију моћи, а упозорења америчких грађана од пре пола века првом министру одбране САД о беспомоћности пред микробиолошким оружјем и претњама учинила смисленим.

Испитивање порекла производње оружја за масовно уништавање и финансирање његове набавке представља могући одговор на питање његове пролиферације. Сматра се да није мали број држава које имају сопствене програме производње, развоја и употребе овог оружја. Сумња се шири и на центре војне моћи чије је тежиште интереса супротстављено процесима глобализације. САД су се у последњој деценији 20. в. интензивно бавиле могућностима да

финансијски помогну преусмеравање истраживачког рада совјетских института за производњу ОМУ на мирнодопске циљеве. Знало се да су такви и слични институти рањиви на понуде за сарадњу које су стизале из Северне Кореје, Ирака и нарочито из Ирана. ¹⁴ Посебан проблем представља чињеница што оваква оружја могу производити и појединци – фанатици који своја знања и производе скупо продају на тржишту тероризма. ¹⁵

Ако је тероризам ујединио напредни свет у борби против њега, онда ескотероризам још више јача ту солидарност. Међутим, иако су део јединствене стратегије у борби против тероризма, контраобавештајне, инспекцијске и друге мере се увек саплићу о тешкоће стратешког ривалства. ¹⁶

Abstract

The characteristics of the contemporary conflicts are such that endanger the environment and its basic qualities.

The limited factors of the military force application at the end of the 20th century have made its results relative as means of the political goal achievement, bur not the psyhological effect of the selective application of the contemporary forms of terrorism are its presence, massive self-sacrifice amd unpredictability of cause and effect, time and space apperance of the destructive thing which does not lesson the attribute how well it is organized.

¹⁴ Сматра се да је совјетски програм за производњу овог оружја био најамбициознији. После Другог светског рата у Совјетском Савезу су подигнуте фабрике и разни комплекси и тајне базе за производњу опасног оружја.

¹⁵ Незапослени и уз то огорчени због пропасти своје земље, совјетски научници – произвођачи хемијског, биолошког и нуклеарног оружја могли су своја знања скупо продати терористичким групама на рачун земаља које су сматрали главним кривцима.

¹⁶ Екипи УН која је истраживала ирачке капацитете за производњу оружја биле су потребне 4 године да сазнају оно што је ЦИА знала знатно раније, оклевајући да подели своје информације са међународном групом у којој су били и бивши совјетски официри и која је била широм отворена за сарадњу са ирачким шпијунима. (Види: Џ. Милер, С. Енгелберг, В. Брод, *Клице*, Лагуна, Београд, 2001.

The characteristics of the contemporary terrorism divide even the eco-terrorism, which is expressed in different ways and in different situations by the direct contamination and destruction of environment and natural resources (ecocide), the intimidation by NBH, the poisoning by poisoning gas and chemicals, water and food contamination, the incitement of the international ecological terror like "export of the dirty technology". No matter how much it looks that is happening by chance, this is what makes it an immanent feature of the contemporary conflict. The work presents the structural explanation of the conflict state and opposing interests in the contemporary world with the possibility of the present and new types of eco-terrorism.

Литература

1. Арон Р. , Мир и рат међу нацијама, издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 2001. ;
2. Бањанац Р. , Могуће последице војне примене осиромашеног урана, Млади физичар бр. 76, Београд, 1999/2000. ;
3. Животна средина и здравље, последице НАТО агресије на Југославију, Зборник радова са XII стручне конференције Градског завода за заштиту здравља, Београд, 1999. ;
4. Кековић З. , Ступар Љ. , Ђорђевић И. , Злоупотреба животне средине у ратне сврхе, Саветовање: ДДД у заштити животне средине, Ветеринарски факултет, Београд, 2000. ;
5. Ц. Милер, С. Енгелберг, В. Брод, Клице, Лагуна, Београд. 2001.